

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

*Пальшина Ольга Миколаївна,
асп.*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті аналізується вплив національних засобів масової інформації на зовнішню політику Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії.

Ключові слова: міжнародні відносини, кризові ситуації, вплив, ЗМІ, Велика Британія, політичний дискурс, м'яка дипломатія.

В умовах стрімкої глобалізації, невинного розвитку транскордонних засобів масової інформації та розширення інформаційного простору поступово в світі збільшується вплив засобів масової інформації на хід політичного життя. Необхідність переглянути роль масових комунікацій у міжнародних відносинах зумовлених, передусім, зрушеннями, що пережив світ на початку ХХІ ст: глобалізація економіки та формування нового світового порядку, розпад світу через різницю політичних міркувань, розвиток глобальних систем телекомунікації та глобалізація культурних, соціальних, технологічних і т.д. інтересів світу в цілому.

У міжнародних відносинах кризові ситуації все більше вирішуються комунікативними методами за допомогою діалогу. Сьогодні для гравців зовнішньополітичної арени необхідно володіти новими правилами гри, а також надавати науково-обґрунтовані рекомендації країнам що розвиваються, таким, якою, наприклад, є і Україна. Світові телеагентства, що пропонують пряму трансляцію з місць подій, набули свого поширення і утвердилися впродовж останніх двох десятиліть. CNN, BBC, REUTERS TV, FRANCE PRESS TV створили транскордонні мережі новин, їх аудиторією є цілий світ. Розвиток нових інформаційних технологій, створення комунікаційних мереж у переважній більшості випадків трактують як позитив, як нову технологічну революцію, котра приведе людство глобалізованого взаєморозуміння. Проте не варто забувати, що моторами такого розвитку є багаті потужні медіа-концерни, які в змозі фінансувати цей технологічний поступ. Тому ринок комунікацій і технологій у найближчому майбутньому контролюватиметься західними, точніше європейськими та американськими компаніями. Новини і коментарі про світові події подаватимуться і аналізуватимуться в інтересах саме цих країн. Ця одностороння спрямованість викликає і викликати буде справедливую критику з боку решти країн. З іншого боку, повідомлення саме із держав, що розвиваються, дуже часто опиняються на перших шпальтах газет чи займають чільне місце у новинах, хоча не завжди ці матеріали реально відображають ситуацію. Поруч з цією магістральною тенденцією спостерігаються й інші. Сьогодні місцеві ЗМІ часто послуговуються тими ж прийомами, які уможливили успіх світових медіа-концернів – нейтралізація чи ізоляція конкурента, посилена увага до сенсаційних матеріалів, їх ефектне зовнішнє оформлення. Крім того, багато локальних ЗМІ мають у своєму розпорядженні таке ж технічне обладнання, як і світові медіа-концерни, що посилює конкурентоздатність засобів місцевої комунікації.

Політичний дискурс стає важливим чинником як суспільного, так і культурного життя. Політична комунікація відіграє вирішальну роль у процесах розбудови держави, в утвердженні її місця у світовому інформаційному просторі. Тому дослідження політичної комунікації, політичних дискурсів стало однією із найпріоритетніших тем у суспільних науках. Появилися такі нові наукові дисципліни, як "Теорія переговорів", "Аналіз і розв'язання конфліктів", "Паблік рілейшнз", предметом вивчення яких є політична комунікація та її місце і роль у світовому інформаційному просторі. Відкрите суспільство з власним інформаційним простором неминуче тяжіє до виходу в світовий інформаційний простір.

Сучасний світ, тобто уявлення про нього, значною мірою сформований засобами масової інформації. У контексті потужної візуалізації культури та домінування мас-медійних дискурсів у житті людини та людства, в організації та функціонуванні світового інформаційного дискурсу дедалі виразніше виявляється така тенденція – політична чи економічна подія тільки тоді має для нас певне значення, коли про неї розповідають ЗМІ. І справді, сьогодні у будь-якій країні жодна суспільна структура не може повноцінно існувати без комунікаційної підтримки. Саме політична комунікація сьогодні значною мірою визначає, як розвиватиметься українське суспільство. Політична гострота засобів масової інформації обумовлюється їх природою як частини політичної системи суспільства, як своєрідної форми влади у суспільстві. ЗМІ є різновидом суспільно-політичної діяльності, а мас-медійні тексти, з огляду на багатоманітність їх тематики, мають більше чи менше політичне спрямування, оскільки інформаційно забезпечують практично всі політичні процеси у державі. Якщо у більшості мас-медіа політична тема не є домінуючою, то принаймні дуже важливою. Тому одна з головних, якщо не найголовніша, функція політичного дискурсу ЗМІ – вплив на тих, кому він адресований. З допомогою політичної комунікації різні факти, політичні події, взагалі соціальна реальність інтерпретуються у вигідному для авторів повідомлення світлі, нав'язуючи загалу потрібне розуміння і дії, що з них випливають. Вплив є тим сильніший, чим більше ця мета прихована від реципієнтів. ЗМІ здійснюють суттєвий вплив на суспільство, його стан та розвиток. Це медіатор між тими, хто управляє, і тими, хто є об'єктом управління.

Експансія друкованих та електронних ЗМІ посилила інтерес психологів, політологів, філологів, лінгвістів, філософів до політичної комунікації як могутнього засобу мовленнєвого впливу на слухача.

О. Зернецька пропонує вивчати постмодерну культуру за допомогою мистецтва "формули". Під цим терміном вона розуміє модифікацію архетипів, себто їх новітню інтерпретацію, що містить древній зміст та нову форму, потрібну певній культурі у визначений час. Ця трансформована формула згодом може "подорожувати", знову ж таки із певного типу модифікаціями. Тоді як архетипи "завдяки їх універсальній природі перебувають у багатьох виявах, "формули", через їхній тісний зв'язок із певною культурою та часовим відтінком, мають тенденцію до значно меншого репертуару сюжетів, характерів, місць і дій. Якщо "міф" досить важко використовувати як аналітичне знаряддя через його всеохопність, "формули" більш специфічні [Зернецька 2006, 34–43].

Значний інтерес для дослідження політичного дискурсу становить проблема його функціонування в тоталітарному та демократичному (посттоталітарному) суспі-

льствах. Об'єктом досліджень виступають особливості, відмінності та основні тенденції розвитку політичного дискурсу комуністичного та посткомуністичного суспільств (А. Вежбицька, В. Вовк, А. Клепіков, А. Маколін, Г. Почепцов). На особливу увагу заслуговує дослідження політичного дискурсу з метою здійснення впливу на масову свідомість (Р. Бахем, Р. Блакар, Д. Болінджер, М. Еделман).

Важливо зазначити, що у найбільш розвинених демократичних країнах суспільні засоби масової інформації (як ті, що є власністю держави, так і некомерційні) діють у середовищі, де домінуючу роль відіграють приватні підприємства. Великі комерційні інформаційні корпорації контролюють більшу частину приватного сектора ЗМІ і часом застосовують масовані ринкові стратегії для охоплення максимальної аудиторії. Вплив на зовнішню діяльність в країні при таких умовах запроваджують як правило лобістські структури.

Важливою рисою сучасних засобів масової інформації є фокусування контенту у бік подання об'єктивної інформації, а не поглядів окремих політичних партій.

Наприклад, у Сполученому Королівстві в 2004 р. відбулось найсильніше за всю історію загострення суперечностей між суспільною корпорацією та державним урядом. Як відомо, ще за правління Маргарет Тетчер консервативний уряд активно намагався підпорядкувати BBC завданням своєї політики, на той час голова корпорації Мармадюк Хасси захищався заявами: "Уряди приходять та йдуть, а ми залишаємося. Хартія BBC вимагає від піклувальників чинити опір спробам завдання на них тиску збоку будь-яких політичних партій і у жодному випадку не відхилятися від виконання своїх безпосередніх обов'язків через результати чергових загальних виборів". Протистояння між BBC та урядом консерваторів того року було відображено в трансляції BBC таких програм, як "Войовнича політика Мегі" з різкою критикою Маргарет Тетчер, а також програм про положення в Північній Ірландії та діяльності націоналістичної організації Ірландська республіканська армія, яку уряд консерваторів свідомо замовчував. Маргарет Тетчер мала намір реформувати суспільну корпорацію як таку, що відповідає за контентом політичному курсу. В 1997 р. за результатами чергових виборів, прийшов до влади уряд лейбористів на чолі з Тоні Блером. Відносини між національною корпорацією та урядом були встановлені та налагоджені, але не завдяки двостороннім домовленостям та переговорам, а завдяки генеральному директору BBC Джону Берту, який у той час належав до лейбористської партії Великобританії.

Великобританія – країна з віковими традиціями та великим політичним досвідом. Англійський уряд вміло регулює потік інформації через світові корпорації для того, щоб останні служили його власним цілям. Звістки й політичні коментарі формуються на прес-конференціях, подачею повідомлень не для друку та брифінгах, які забезпечують матеріал для них. Міністерство закордонних справ проводить щодня бесіди з журналістами-міжнародниками. Міністерство оборони привілеює військових кореспондентів. Найбільш ефектна система "парламентських кулуарів": група привілейованих журналістів (по одному-два від кожної газети) відкритий вільний доступ до представників парламенту, де вони одержують неофіційні відомості від міністрів, а також прем'єр-міністра за умови, що джерело інформації залишається неназваним. Великобританія – впливовий та поважний гравець на арені

світової політики, думки до якої прислухаються і якщо США налагоджують стосунки з урядами всіх країн, звідки вони ведуть репортажі, то ЗМІ в цьому плані – більш об'єктивні. Традиційність поглядів англійського уряду, який прагне правильної принципової політики, як за характером, так і методами впровадження, має потужний вплив. ЗМІ Великобританії, держави з традиційною монархічною демократією, є невід'ємною складовою політичної системи, діяльність яких спрямована на захист національних інтересів на зовнішній арені. Ця обставина пояснюється ще й тим, що провідні ЗМІ Великобританії є невід'ємною складовою світових ЗМІ.

Україна з цілого ряду причин сьогодні виступає переважно не в ролі активного суб'єкта інформаційних впливів, а пасивного об'єкта інформаційної експансії інших країн. Без подолання цієї небезпечної тенденції немислимим є не лише входження України до глобального та європейського інформаційного суспільства, але й збереження нею на тривалу перспективу державної суверенності, ефективний захист нею власних інформаційних ресурсів, вітчизняного виробника інформаційної продукції та створеної ним інтелектуальної власності.

Отримавши самостійність та відійшовши від системної залежності, Україна потрапила відразу у дві модернізаційні пастки глобального масштабу – залежність від міжнародного диктату та від процесу "інволюції соціалізму". На сьогодні модернізаційна трансформація в Україні йде надто повільно ще й тому, що прагнення до модернізації не вистачає у двох частин народу – "еліти" та "неелітного" населення. Опозиція в Україні також не реалізує своєї головної функції – політичного, економічного та морального контролю за владою на предмет виконання Конституції та інших законів, захисту інтересів громадян та країни в цілому. За історичними вимірами економічні перетворення відбуваються так швидко, що суспільство просто не встигає виробляти ні морально-етичних, ні політико-правових, ні соціально-психологічних противаг негативним тенденціям, якими ці трансформації неминуче супроводжуються. Особливістю українських мас-медіа є те, що в постколоніальній та посттоталітарній системі саме завдяки їм відбуваються кардинальні зміни у суспільній свідомості. ЗМІ спонукають до дії, стають "державою-словом", замінюючи собою відсутні або ще не сформовані політичні структури, громадянське суспільство.

Можна прогнозувати, що у найближчі десятиліття стрімко розвиватимуться локальні агентства новин, які транслюватимуться національними мовами і задовольнятимуть місцеві потреби тієї чи іншої країни у інформації із решти світу. Що ж стосується транскордонних світових інформагентств, то перед ними, крім традиційних бізнесових інтересів і боротьби із конкурентами, стоять істотні виклики. Кореспонденти цих світових агентств у переважній більшості недостатньо або взагалі не обізнані з іншими, не західними культурами. Вони часто змушені повідомляти про величезні країни, не знаючи їхні етнокультурні чи політичні особливості. Як наслідок, західна громадськість часто не отримує комплексного та об'єктивного уявлення про той чи інший регіон. Приміром, у країнах ЄС майже кожна дитина вже у школі знайомиться з комп'ютером та Інтернетом, щоб у майбутньому вміти критично і вибірково ставитися до величезної кількості інформації. В Індії уряд створює "університет без стін", національну інформаційну мережу, інтегровану в Інтернет.

У майбутньому медіа створюватимуть щораз більше можливостей для участі громадськості у політиці. Попри те, що процес цей є поступовим і тривалим, між-

народна політика стає чимраз відкритішою і змушена (з огляду на зростаючий вплив церкви) брати до уваги і морально-етичні аспекти.

В статье анализируется влияние национальных средств массовой информации на внешнюю политику Объединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии.

Ключевые слова: международные отношения, кризисные ситуации, влияние, СМИ, Великобритания, политический дискурс, мягкая дипломатия.

In the article influence of national mass medias on the foreign policy of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is analysed.

Keywords: international relations, crisis situations, influence, MASS-MEDIA, Great Britain, political discourse, soft diplomacy.

Література:

1. Зернецька О. "Імператори" шпальт та ефіру. Медіакратія: генеза та природа влади / О. Зернецька // Політика і час. – 2006. – № 4. – 34–43 с.